

İNŞAAT SEKTÖRÜNE KÜRESEL BAKIŞ*

Doç. Dr. Rana Eşkinat**

Yrd. Doç. Dr. Filiz Tepecik***

ÖZ

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak zaman ve mekân farkının yok olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Giderek küçülen ve kontrol altına alınan bu dünyanın insan eli ile yeniden inşa edildiğini düşünüyoruz.

Bu çalışmada teknolojik gelişmeleri, küreselleşmeyi ve inşaat sektörünü birbirleri ile ilişkilendirerek ele alıyoruz. İnşaat sektörünün yerel, ulusal, bölgesel, küresel ilişkilerden oluşan karmaşık yapısını anlamaya ve bu yapı içinde Türk inşaat sektörünün yerini bulmaya çalışıyoruz. Böylece içinde yaşadığımız dünyayı kavramaya yardımcı sonuçlara ulaşmayı umuyoruz.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme; Türk inşaat sektörü; Kapitalizme entegrasyon

JelKodları: L74, F15, P1

ABSTRACT:

Technological improvements provide us an earth without time and space restrictions. We think that this smaller and much more controllable world have been created by the construction activities of people.

In this paper we focus on technological improvements, globalization and construction sector in relation with each other. We try to understand the complex nature of the construction sector. There are local, national, regional and global links between different elements and actors of the sector. We try to understand the place of Turkish constructors in this complexity of the sector and try to reach helpful results in order to understand complexity of our world order.

Keywords: Globalization; Turkish construction sector; Integration to capitalism

Jel Codes: L74, F15, P1

---

*Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri komisyonunca kabul edilen (1001E16) no'lu proje kapsamında desteklenmiştir.

Econ Anadolu 2011 Post Crisis Dynamics başlıklı uluslararası konferansta sunulmuştur.

** Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Eskişehir, Türkiye, reskinat@anadolu.edu.tr

*** Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Eskişehir, Türkiye, ftepecik@anadolu.edu.tr

I.KÜRESELLEŞMEYE TARİHSEL YAKLAŞIM

Günümüzde toplumsal yaşamın farklı boyutları küreselleşme kavramı ile ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. İnsan neslinin üçüncü bininin nasıl olacağını hayal etmede küreselleşme anahtar kavram olma özelliğine sahiptir. Küreselleşmeyi kavrayabilmek için insanlık tarihine bakmak ve teknolojik gelişmelerin insanlığı getirdiği noktayı anlamak gerekmektedir.

İnsanlık tarihi, hayatta kalma, insanlığı yeniden üretme çabası olarak tanımlanabilir. Çok genel bir ayrımla bu çabanın iki boyutlu olduğu düşünülebilir. Birinci boyut, insanların kendi aralarındaki ilişkilerin düzenlenmesi, anlaşmazlıklara çözüm bulunması, toplumsal sistemler kurulması ve refah artışı için etkin yönetim tarzlarının geliştirilmesidir. İkinci boyut ise insanların doğayı kendileri için daha kolay yaşanabilir bir mekân haline getirme çabasıdır.

İnsanların birbirleri ile ilişkilerine ait tarihsel birikim, mağaralarda sürüler halinde yaşamaktan başlamakta ve yerleşik düzene geçmeye, köyler, kentler, mutlakiyetçi krallıklar, dinsel tarımsal imparatorluklar, sanayi üretiminin gerektirdiği ulus devletler kurmaya ve uluslararası ilişkilerin kurallarını belirlemeye kadar uzanan pek çok konuyu içermektedir. İnsanlar, aralarındaki mücadeleyi ya savaşarak ya da masaya oturup tartışarak yürütmekte, bir şekilde anlaşmanın yolunu bularak ve yıkılan her dünya düzeninin yerine bir yenisini kurarak geleceğe doğru ilerlemektedirler.

İnsanların doğa ile mücadelesi de var olduklarından bu yana değişerek sürmektedir. Başlangıçta doğanın sunduğu kaynaklarla yaşamaya çalışan insanlar giderek buldukları ile yetinmeyerek doğayı kendileri için yeniden inşa etme çabası içine girmişlerdir. Dolayısı ile inşaat faaliyeti insanlığın doğuşuyla birlikte başlamıştır da denebilir. Bu faaliyet çok boyutludur, insanların barınma ihtiyacının giderilmesi, üretim tesislerinin kurulması, ulaşım, iletişim, haberleşme ağlarının döşenmesi, eskiyenlerin yenilenmesi, artan nüfus için yeni binaların inşa edilmesi, altyapının kurulması, dünya durdukça bitmez tükenmez bir süreç olarak varlığını koruyacaktır. İnşaat faaliyetleri yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ilişkiler bütünüdür. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak çok daha karmaşık ilişkiler yumağı haline gelmektedir.

Bugün insan eli ile yaratılmış farklı bir dünya bulunmaktadır. İnsanlığın doğa ile mücadelesinde gereksinim duyduğu bilgi, kişisel meraklar sonucunda ya da tesadüflere bağlı olarak birikmeye başlamıştır. Daha sonra bilgi birikimi, araştırma geliştirme harcamaları ve ekip çalışması ile bilinçli olarak yönlendirilen bir süreç haline gelmiştir. Önce sözle aktarılan ve yayılma hızı sınırlı olan bilgi, yazının bulunması ile birlikte çok daha farklı mekânlara iletilebilir hale gelmiştir (McLuhan, 1964'den Eşkinat, 2001: 52-54). Yazılı kültürde, insan deneyimi parçalara ayrılmış ve özelleşmiştir. Yazmak ve okumak, bilgi edinmek ve bilgi biriktirmek bireyselleşmiş hatta tek başına yapılabilir hale gelmiştir. Yazılanlar uzakta olanlar tarafından incelenebilmektedir. Yazılanların basılarak çoğaltılması, farklı insanların ya da tek bir insanın düşüncelerinin ardışık sıralar halinde birbirine bağlanması, bilgi birikimini ve teknoloji üretimini hızlandırmış, rasyonel düşünce doğmuş ve buna bağlı olarak bilginin üretime uygulanması ile sanayileşme yönünde adımlar atılmıştır. Kapitalist ilişkiler çerçevesinde yaygınlaşan sanayileşme tüm ülkelerin hedefi haline gelmiştir. Sanayileşme, aynı zamanda kentleşme, kentsel altyapının kurulması, kamusal ya da özel konutların inşası, büyük üretim tesislerinin ve ulaşım, iletişim şebekelerinin kurulması yani büyük bir inşaat faaliyetinin örgütlenmesi anlamına da gelmektedir.

Sanayileşme sürecini hızlandıran ve dünyaya yayılmasına yol açan, temel dinamik kapitalizmin ortaya çıkışıdır. Kapitalist üretim tarzı kendi kendini yeniden üretebilmek için hiç aksamadan akan hammadde kaynaklarına ve malların sürekli satışını mümkün kılan pazarlara gereksinim duymaktadır. Kapitalist sistemle birlikte teknoloji geliştirme çabası uluslararası hiyerarşinin en önemli belirleyeni haline gelmiştir. Diyebiliriz ki kapitalist sistem bir teknoloji yaratma yarışıdır. Bu teknolojik üretim sürecini kontrol edenler büyük güç elde etmektedirler. Bu gücü dünyayı istedikleri şekle sokmak amacı ile kullanmaktadırlar.

Teknolojik gelişme anlamında insanlığın üç devriminden söz etmek mümkündür: Tarım devrimi; sanayi devrimi ve iletişim bilişim devrimi. Tarım devriminin insanlığa yayılması binlerce yıl almış, insanlar göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçmişler, toprağı işlemeyi öğrenmişler, tarımsal üretimi sadece doğal koşullara bağımlı olmaktan kurtarmışlardır. Avrupa kıtasında 18.yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de başlayıp dünyaya yayılan sanayi devrimi, tarım devriminden çok daha kısa sürede, 400 yıl gibi daha kısa bir zaman diliminde dünyayı etkisi altına almıştır. Teknolojik gelişmelerin üretime uygulanması ile kitlesel üretim gerçekleşmiş, kaynakların çok daha verimli kullanılması ile sanayileşen toplumların refah düzeylerinde gözle görülür artış kaydedilmiş, yaşam standartları yükselmiş ve sanayileşme en önemli kalkınma hedefi olarak ön plana geçmiştir. Farklı ülkeler arasında sanayileşme çabası devam ederken ileri teknolojiyi yaratan ülkelerde bir devrim daha yaşanmış ve 1960lı yıllarda başlayan bilişim iletişim devriminin dünyayı etkisi altına alması altmış yıl gibi bir insan ömrüne sığacak kadar kısa zamanda gerçekleşmiştir. Değişimin hızı da değişmiş ve hızlanmıştır. Bugün teknolojinin insanlığı getirdiği nokta küreselleşme kavramı ile açıklanmaktadır.

Mc Luhan’a göre elektriğin iletişimde kullanımı, insanın sinir sistemi merkezine benzeyen küresel bir haberleşme ağı sağlamaktadır. Bu haberleşme ağı sayesinde dünyanın bir bütün olarak algılanabilmesi mümkün olmaktadır. Mc Luhan’a göre dünya, insanların birbirleri ile yoğun iletişimi nedeni ile herkesin birbirinden haberdar olabileceği köy ortamına dönüşmektedir. Tıpkı kabile toplumunun üyeleri gibi küresel köyün üyeleri de birbirlerinden haberdardır ve birbirlerine bağımlıdır. Aradaki tek fark küresel köyün mekânsal olarak bütün dünyayı kaplamasıdır. Elektrik akımı zaman ve mekân farkından kaynaklanan farklılıkları ortadan kaldırmaktadır. Diğer insanlarla ilgili bilgiler hızla dünyanın dört bir yanına akmaktadır. Yeni teknoloji herkes için dünyanın her köşesini ulaşabilir kılmaktadır.

Giddens ve Harvey, küreselleşmeyi zaman ve mekân kavramları ile ilişkilendirerek açıklamaktadırlar. Giddens, ortaya çıkan dinamikleri Mc Luhan’cı bir yaklaşımla ele almaktadır. Modern öncesi çağda, zaman, bizim bildiğimiz yöntemlerle ölçülmektedir (Giddens, 2010: 23-29). Mevsimlere ve gündelik hayatın ritimlerine göre belirlenen yöresel bir olgudur. Saatler eşit aralıklarla bölünmemektedir. Geceye göre ayrı, gündüze göre ayrı hesaplama yapılmaktadır. Bireyin mekân kavramı ise algılayabildiği ile sınırlıdır. Çok seyahat eden biri için bile memleketinin konumu ile ilgilidir. 18. yüzyılda mekanik saatin kullanımının yaygınlaşması zamanı belli bölgelere özgü olmaktan çıkarmıştır. Zaman evrenselleşmiş, dünyanın her yerinde aynı esaslara göre ölçülmeye başlanmıştır. Böylece evrensel zaman temel alınarak toplumsal hayat küresel sistem içinde yeniden örgütlenmiştir. Küresel haritalar, mekânın da evrensel boyutlarda algılanmasını sağlamıştır. Zamanın mekândan bağımsız kalışı modernleştirici bir süreçtir. Uzak yerlerle ilgili geleceğe yönelik planlar yapmayı insanlar için mümkün kılmaktadır. Giddens’a göre küreselleşmenin ön koşulu zamanın, mekândan bağımsız kılınmasıdır. Bu sayede toplumsal ilişkiler mekâna bağımlı olmaktan kurtulmuş ve zaman ve

mekân yeniden yapılandırılmıştır. Toplumlar arasında para gibi sembolik işaretlerin kullanılması ve uzmanlık sistemlerinin gelişmesi, toplumsal ilişkilerin sınırları aşmasını daha da kolaylaştırmıştır. Para, değeri bir bölgeden diğerine transfer ederek toplumsal ilişkileri geniş bir zaman ve mekâna yayabilmektedir.

Teknolojik bilgi hazinesi olan uzmanlık sistemleri geniş bir çevrede kullanım alanı bulabilmektedir. Bu da dünyanın her köşesinin, ulaşım hatları, yollar, köprüler, barajlar, iletişim kabloları ile birbirine bağlanması anlamına gelmektedir.

Harvey de Giddens'in yaklaşımını benimseyerek analizine modern öncesi dönemin zaman ve mekân kavramları ile başlamaktadır. Giddens zamanın mekândan bağımsız kalışını vurgularken, Harvey, zaman ve mekân kavramlarının evrenselleşmeleri ile birlikte, zamanın mekânı yok ettiğini iddia etmektedir. Karşılıklı olarak mekân da zamandan kaynaklanan kısıtlamalardan kurtulmaktadır. Bu süreç zamanın kısılmasını, mekânın daralmasını temsil etmektedir.

Harvey, bu durumu mesafelerin ulaşım hızı açısından hesaplandığı haritalar yardımı ile açıklamaktadır (Harvey, 2003: 270-290). 1960lı yılların dünyası 16.yüzyıl için çizilen haritanın ellide biridir. 20.yüzyılın uçakları, 16.yüzyılın gemilerinden elli misli yüksek bir hızla mesafeleri aşmaktadır. 19.yüzyılın ikinci yarısında mekânın kontrol altına alınma çabaları çeşitlenmiştir. Demiryolu inşasının dünya çapında örgütlenmesi için Avrupalı finansörler birleşmişler ve Avrupa çapında bir sermaye ve kredi piyasası kurmuşlardır. Bu yeni sistem sayesinde sermaye hızla akmaya başlamış, zaman ve mekân farkının azaltılması yönündeki baskı daha da artmıştır. Zaman ve mekânı kontrol altına almak amacı ile kaynaklar, demiryolu, kanal, gemi yapımı, petrol üretimi, telgraf hatlarının çekimi gibi alanlara akıtılmıştır. 19.yüzyılın başında kara ulaşımında bisiklet ve otomobil, havacılıkta balon ve uçak, iletişimde telsiz, telgraf, televizyon, kitlesel baskı, fotoğraf ve sinema gibi yeni icatlar mekân farkını daha da azaltmıştır. 20.yüzyılda uydu teknolojisindeki gelişmeler, iletişimin uzaktan kaynaklanan maliyetlerini son derece önemsiz kılmıştır. Aynı şekilde ulaşım araçlarında da önemli gelişmeler kaydedilmektedir. Taşıtlar aynı mesafeleri çok daha kısa sürede almaktadır. Malların bölgeler arasındaki nakliyesi çok daha sistematik ve ucuz hale gelmektedir. Uydu televizyonlar aracılığı ile imajlar, semboller, göstergeler, bilgi, ülkeden ülkeye su gibi akmakta, insanlar evrensel tecrübeler kazanmaktadır. Turizm faaliyetleri hızla artmakta, yüzyılın başında uçak yolculuğu yapmış olanlar parmakla gösterilirken günümüzde uçaklar yolcularla dolup taşmaktadır. Mekânsal uzaklıklardan kaynaklanan engeller çökerken dünya herkesin her köşesine her an ulaşabileceği bir yer haline gelmektedir. Yeni teknolojinin sunduğu olanaklardan maksimum düzeyde yararlanmak için dünya ekonomisi yeniden örgütlenmekte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de inşaat sektörüne çok iş düşmesi beklenmektedir.

II. KÜRESELLEŞME İLE İLGİLİ ENDİŞELER

Dünya nüfusu 7 milyara ulaşmıştır. 2050 yılına kadar azalan bir hızla da olsa nüfus artışının devam etmesi ve 2050 yılında 9 ya da 11 milyar arasında değişen bir rakamda tepe noktaya ulaşması beklenmektedir (UN, 2000: 11). Teknolojik gelişmelere bağlı olarak çok sayıda insanın, çok daha etkin bir şekilde işbirliğine girerek dünya kaynakları üzerinde baskı yaratması, 1970'li yıllarda sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya atılmasına neden olmuştur. Küresel ısınma, ozon tabakasının delinmesi, eko sistemin dengesinin bozulması ve bunların olası sonuçları toplanan dünya zirvelerinde, habitat toplantılarında ele alınmakta, dünya ülkeleri çevreye duyarlı olma konusunda işbirliğine çağrılmaktadır

Alman sosyolog Ulrich Beck risk kavramını günümüzde yaşanan toplumsal değişim ve küreselleşme ile ilgili analizinin merkezine oturtmuştur (Beck, 1992'denEşkinat, 2001:86-92). Geçmişten günümüze maddi kaynakların insanlara akışını maksimize etmeye çalışan teknolojik gelişmeler yaşanmaktadır. Ancak maddi refah artışı karşılığında, artışı sağlayan teknolojik gelişmelerin insan sağlığı ve doğa üzerinde yarattığı olumsuz etkiler göz ardı edilmektedir. Günümüzde bu yaklaşım sorgulanmaktadır.Gelişmiş ülkelerde doğal zenginliklerin bilinçsizce tüketildiği konusunda yaygın bir görüş birliği ve önlem alınması konusundabaşta sivil toplum örgütleri olmak üzere toplumun farklı kesimlerinde artan bir dayanışma bulunmaktadır.

Risk,Beck tarafından, modernizasyon sürecinin yol açtığı tehditlerle sistematik olarak karşı karşıya kalmak olarak tanımlanmaktadır. Hem politik hem de bilimsel olarak giderek daha fazla bilincine vardığımız riskler arasında, radyoaktif sızıntı, toksinler, organizmalar üzerinde kalıcı ve geri döndürülemez zararlara yol açan atıklar yer almaktadır. Beck, küresel risklerin, sanayileşme çabalarının küreselleşmesi sonucunda ortaya çıktığını söylemektedir. Riskin kendisi de küreselleşmektedir. Riskin küreselleşmesi yani dünyanın tehdit altında olması küreselleşme sürecinin hızını arttırmaktadır. Günümüzün riskleri geçmişte olanlardan farklıdır. Risk dünya üzerindeki herkes için eşittir ve küresel bir tehdittir. Risk sınır tanımamaktadır. Riskin ülkeler için karşılıklı tehdit içermesi, ayrıca mekânsal olarak sınırlanamaması, küreselleşme bilincinin artışına katkıda bulunmaktadır. Risk yaratan faaliyetlerin kontrolü ulus devletlerin gücünü aşmaktadır. Riskli faaliyetleri engelleyebilmenin tek yolu uluslar üstü yaptırım gücü yüksek örgütler oluşturmaktır. Ülkelerin bir araya gelip risk içeren faaliyetlere çözüm bulmak için yaptıkları dünya zirveleri bu çabalara örnektir.

Gündem 21, çevre ve kalkınma arasında denge kurulmasını hedefleyen sürdürülebilir kalkınma kavramının hayata geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır (Aydınlı, 2004:195-198). Gündem 21'in çıkış noktası 21. yüzyılın gündemini oluşturmaktır. Bu çerçevede Gündem 21'in temel dayanağı, Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da yapılan ve yeryüzü zirvesi diye anılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansıdır. Gündem 21'in güncel sorunları çözme ve geleceğe yönelik tehditlerden korunma stratejisinin önemli bir adımını küresel ortaklık kavramı oluşturmaktadır. Bu kavram ile birlikte tüm dünyada geleneksel yönetim anlayışı yerini yönetim olarak ifade edilen, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yeni bir yaklaşıma bırakmaya başlamıştır. Bu yeni yaklaşım kapsamında yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve diğer yerel aktörler, uluslararası topluluk ve merkezi yönetimler tarafından ortaklar olarak görülmeye başlamıştır.

Sınai üretimin yol açtığı zararlar konusunda bilinç arttıkça, gelişmiş ülke toplumları bunların kapatılması yönünde baskı yaratabilmektedirler.Gelişmemiş ülkelerde riskli faaliyetlerle ilgili yasal önlemler ya yoktur ya da yeterli değildir. Bu ülkelerin insanları, zararlar konusunda yeterince bilgilendirilmemiş durumdadır ya da zararlı faaliyetlerin engellenmesi için yeterli kamuoyu oluşturulamamaktadır.Sermaye sahipleri yasal engelleri aşarak daha yüksek kârlarla üretim yapmak üzere, gelişmekte olan ülkelerde, çevreye zararlı faaliyetlere yatırım yapabilmektedirler. Ancak bumerang etkisi riskli faaliyetlerin uzaklaştırıldıkları gelişmiş ülke topraklarına geri dönmesine yol açmaktadır. Riskli faaliyetler bulaşıcıdır. Toksinler, tarımsal ürün satan ülkelere ithal edilen gıda maddeleri ile geri gelmektedir. Sülfür emisyonu, yağmuru aside dönüştürmektedir. Karbondioksit emisyonu dünyanın iklimini değiştirmektedir. Gelişmiş ülkelere ihraç edilen atom reaktörleri radyoaktif madde içeren sızıntılara neden olmakta ya da bu reaktörlerin ürünleri nükleer silah üretme gücünü geliştirmekte olan ülkeler için

de olanaklı kılmaktadır. Bumerang etkisi zengini de fakiri de aynı kefeye koymaktadır. Giderek artan riskler dünya toplumunu tehlike toplumuna dönüştürmektedir.

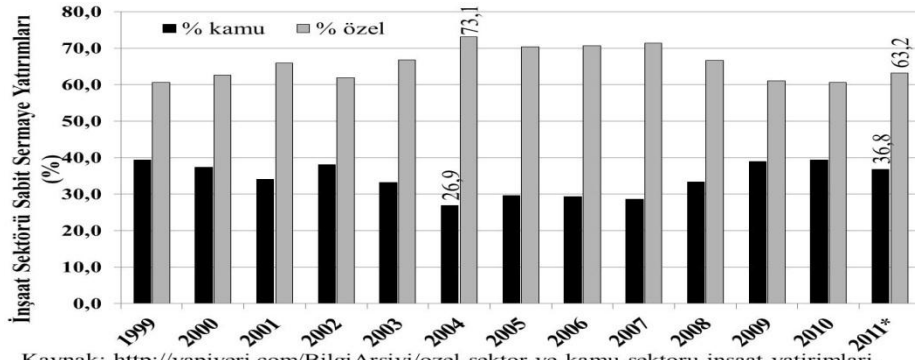
III.KÜRESELLEŞME VE İNŞAAT SEKTÖRÜ

Yeni teknolojinin gerektirdiği alt yapının kurulması, ulaşım yollarının, iletişim şebekelerinin ve binaların inşa edilmesi hep inşaat sektörünün ilgi alanıdır. Zaman ve mekân farkının kaybolduğu bir dünya ortaya çıktıkça inşaat sektöründeki faaliyetlerin de küresel boyutlarda örgütlenmesi istenmektedir. Ülkeler arası işbirliği, firmalar arası işbirliği olmadan yeni teknolojinin sunduğu olanaklardan maksimum ölçekte yararlanmanın mümkün olmadığı düşüncesi kapitalizmin merkez ülkelerinde kabul görmekte ve uluslararası işbirliklerinin kurulduğu ve serbest piyasa ekonomisinin işlerlik kazandığı yeni bir dünya ekonomik düzeni istenmektedir.

1980’li yıllar gerek dünya ekonomisinde gerekse Türkiye ekonomisinde önemli politika dönüşümlerini temsil eden yıllardır. Williamson’ın Washington Mutabakatı olarak isimlendirdiği Neo-liberal politikalar kapitalizmin uluslararası örgütleri, IMF ve Dünya Bankası tarafından empoze edilmiş ve Asya, Latin Amerika, Afrika hatta kapalı ekonomilerin kalesi durumundaki Çin, Hindistan ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılması ile ortaya çıkan Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleri de dâhil olmak üzere tüm dünyada yaygın kabul görmüştür (Rodrik, 1996: 9). Gelişmiş ülkeler yeni teknolojinin sunduğu olanaklardan yararlanmak istemekte ve bilgisayar tuşlarına basarak sermayenin dünya çapında engel tanımadan güvenli bir şekilde dolaşmasını örgütlemektedirler. Böylece uluslararası finans kapital sermayenin en kıt olduğu ülkelere girecek, yüksek getiri elde edecek ve girdiği ülkelerde de yatırımların finansmanına katkıda bulunacak ve dünya refahı artacaktır. Gayrimenkul ve konut piyasası finans kapitalin ilgisini en çok çeken alanlar içinde yer almaktadır.

IV. TÜRK İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN KÜRESEL İNŞAAT SEKTÖRÜNE ENTEGRASYONU

Türkiye, 1923 yılında Cumhuriyet’in ilanından bu yana sosyo-ekonomik dönüşüm içinde olan bir ülkedir. 2020 yılında nüfusunun 83 milyona ulaşması beklenmektedir. Artan nüfusa, yüksek kentleşme hızı eşlik etmektedir. 2007 yılında kentsel nüfus oranı %70’lere yükselmiştir. Kentsel büyümeden kaynaklanan konut ve altyapı gereksinimi doğrudan doğruya inşaat sektörünün faaliyetleri için talep artışı anlamına gelmektedir. 2011 yılında ilk 9 aylık verilere göre inşaat sektörüne yapılan yatırımın, %36,8’i kamu yatırımı, %63,2’i özel sektör yatırımdır(<http://yapiveri.com>). Sabit sermaye yatırımlarının kamu ve özel sektör arasındaki dağılımının 1999 ve 2011 yılları arasındaki seyri Şekil1’den takip edilebilmektedir.

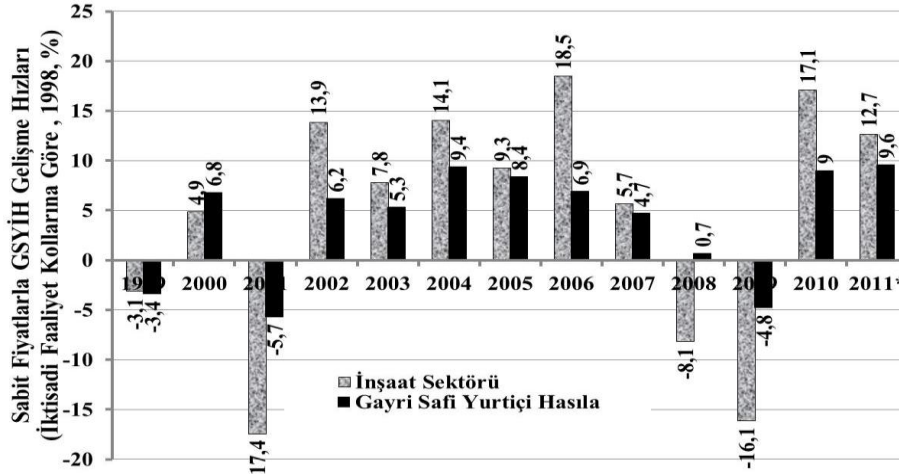
Kaynak: <http://yapiveri.com/BilgiArsivi/ozel-sektor-ve-kamu-sektoru-inaaat-yatirimlari-donemlik-1210.html>

* 2011 için 9 aylık veri kullanılmıştır.

Şekil1: İnşaat Sektörü Sabit Sermaye Yatırımları (Yıllara göre, %)

Konut üretiminin önemli bir kısmı özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Üst gelir grubuna yönelik lüks konut projeleri ve birçoğu TOKİ tarafından gerçekleştirilen orta ve alt gelir grubuna yönelik projeler konut piyasasında yaşanan canlanmanın ana kaynağıdır.

1980’li yıllar Türkiye’de inşaat sektörünün atağa kalktığı yıllardır. Bu pozitif ivme, 1989 yılında hız kesmiştir. Bu gelişmede rol oynayan faktörler, 1980’li yılların alt yapı yatırımlarının dönem sonunda hız kesmesi ve Türkiye’de uygulanan liberasyon politikaları nedeni ile yükselen faizlerin hem yatırım hem de finansman maliyetlerini artırması olmuştur. 1990’lı yılların kamu açıkları ve 2000’li yıllarla gelen tasarruf tedbirleri de sektördeki kamusal yatırımları olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz gidiş 2002 yılında yön değiştirmiştir. 2004’te başlayan konut talebi patlaması, 2006 döneminde zirve yapmış, 2006’nın ikinci yarısından itibaren duraklama sürecine girmiştir. 2007’nin ikinci çeyreğinden itibaren inşaat sektörü büyüme hızı gerileme sürecine girmiştir.

Kaynak: www.tuik.gov.tr, * 2011 verisi 9 aylık veridir.

Şekil 2: İnşaat Sektörünün ve GSMH’nin Gelişme Hızları

Son kez 2001 yılında küçülmüş ve 2002-2007 döneminde uluslararası konjonktürün de etkisiyle yılda ortalama %7'nin üzerinde büyüme kaydetmiş olan Türkiye ekonomisi 2008 yılından itibaren küresel krizin etkisi altına girmiş, bu etki üretime, milli gelir hareketlerine ve işsizlik rakamlarına yansımıştır (TMB, 2011:16-17).Ekonominin 2008'de %0,7'ye gerileyen büyüme performansı,8 yıllık aradan sonra ilk kez olmak üzere 2009'da yerini %4,8 oranında küçülmeye bırakmıştır. Krizin dip noktasını oluşturan Ocak-Mart 2009'da ise milli gelir, bir önceki yılın aynı dönemine göre %14,7 oranında daralmıştır. 2000li yıllarda GSYİH'daki değişimi ve inşaat sektöründe yaşananları Şekil2'den takip etmek mümkündür.Türk inşaat sektöründe 2002-2007 arasında yaşanan sürekli ve dalgalı büyüme 2006'da %18,5 ile doruk noktasına ulaşmış, 2007'de hız kesmiş, 2008'de yerini küçülmeye bırakmıştır. Markalı konut fiyatları 2008 yılında artış eğilimini sürdürmüştü de ABD eşik-altı konut piyasasının çökmesi ile başlayan ve kısa zamanda tüm dünya ekonomisini etkisi altına alan küresel kriz, bu alanı da söndürmüştür. 2009'da ise %16,1'e ulaşan keskin bir küçülme yaşanmıştır. Türkiye'nin, 2010 yılı ikinci çeyreğine ait büyüme rakamları, konut sektöründe kriz sonrası toparlanmanın nihayet başladığına işaret etmektedir. 2010'un ilk çeyreğinde GSYİH'daki büyüme %12 olurken inşaat sektörü %8.3'lük bir artış göstermiştir. Bununla beraber, ikinci (%20,4), üçüncü (%22,1) ve dördüncü çeyrekte (%17,5) göstermiş olduğu büyüme performansı ile sektörün toparlanma sürecinde hızla yol aldığı gözlenmektedir. 2010 yılı genelinde GSYİH %9 büyürken inşaat sektörünün büyümesi %17,1 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ekonomistlere göre küresel krizin Türkiye ekonomisinin büyüme performansı üzerindeki etkisi Ekim 2008'de başlamış, 2009 ile beraber sona ermiştir. İşsizlik başta olmak üzere diğer etkilerinin bertaraf edilmesi ise zaman alacaktır.

Yukarıda özetlenen kriz sürecinden inşaat sektörü de global, bölgesel ve yerel ölçeklerde payını almıştır. Sektör dünyada 2008 yılında %1,2, 2009'da ise %3,7 küçülmüştür. Avrupa inşaat sektöründe ise 2008 ve 2009 yıllarında sırasıyla %5,2 ve %5,9 oranlarında küçülme yaşanmıştır.Eurostat tarafından 17 Mart 2011'de yayınlanmış olan 2011 Ocak ayı verileri bir yandan ülkelerin performans düzeyleri arasındaki farklılıkları, diğer yandan sektörün Ocak 2010'a kıyasla Avro Bölgesinde %4,5, AB27 Bölgesinde ise %1,2 oranında küçüldüğünü ortaya koymuştur (TMB, 2011: 17).

Türkiye, Neo-liberal politikaların uygulanmasında öncü ülkelerden biri olmuştur. 24 Ocak 1980 Kararları ile liberasyon politikaları adım adım devreye sokulmuş ve 1990'lı yıllarda tamamen dışa açık bir ekonomi haline gelmiştir. Bilgisayarlar aracılığı ile iletilen semboller, göstergeler, reklamların da yardımı ile tanıtılan mal ve hizmetler, tüm dünyada benzer taleplerin ortaya çıkışına katkıda bulunmaktadır. Tüm bu küresel akımlar 1980'ler sonrasında Türkiye'yi çeşitli açılardan etkisi altına almıştır.

İnşaat sektörünün en önemli girdisi toprağın mülkiyeti konusunda alınan kararlarla, kamusal toprağın piyasada alınıp satılır bir mal haline gelişi hızlandırılmış böylece ortaya çıkan kentsel rant fırsatları uluslararası sermayenin de ilgisini çekmiştir. Özellikle İstanbul gibi rant fırsatlarının çok yüksek olduğu şehirler cazibe merkezi haline gelmiştir. 1980 öncesinde küçük ölçekli firmalar tarafından örgütlenen konut sektörü 1980 yılından sonra büyük ölçekli firmaların kontrolü altına girmeye başlamıştır (Işık, Pınaroğlu, 2005: 121; Keyder, 2006: 185). İstanbul gibi metropollerde yabancı firmalar ihalelere katılmakta, yerli ortaklarla işbirliğine girmekte ve Türkiye inşaat sektörüne yatırım yapmaktadırlar. Tablo 1, yabancı sermayenin Türkiye'de gayrimenkul ve inşaat sektörüne olan ilgisini yansıtmaktadır.

Tablo1.Yabancı Sermayenin Sektörlere Dağılımı

Sektör	Firma Sayısı
Tarım ve Hayvancılık	465
Elektrik, Doğal Gaz, Maden	1297
Sanayi	6013
Hizmetler	14118
Gayrimenkul ve İnşaat	4647

<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=F91901DD-D8D3-8566-4520D35C6C07575F>, 31.12.2011 Tarihi İtibariyle Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Firmalar Listesi (Erişim tarihi: 1 Mart 2012)

Belediyelere yetki devri ile kamusal arsaların yasal kullanımının artırılması, Toplu Konut İdaresi gibi inşaat sektörünü örgütleyen, kurallar koyan, sektörde hem üretici, hem tüketici, hem kredi sağlayıcı rolünü oynayan dev bir birimin ortaya çıkışı, 2003 yılından sonra toplu konut seferberliğinin ilan edilmesi, Türkiye’de inşaat sektörünü ekonominin lokomotifine haline getirmiştir (www.toki.gov.tr).

A) TÜRK MÜTEAHHİTLERİN DÜNYA İNŞAAT PİYASASINDAKİ KONUMU VE FAALİYETLERİ

Türkiye’nin üzerinde yer aldığı Anadolu Yarımadası, Milattan önce 8000’li yıllardan beri insanlığın en önemli yerleşim merkezlerinden birisi olmuştur. Türk inşaat sektörünün geleneği, Anadolu, Hitit, Roma, Bizans ve Osmanlı medeniyetlerinin mirası üzerine kuruludur.

Ulusal ve uluslararası alanda büyük deneyime ve potansiyele sahip Türk inşaat sektörü 200’den fazla alt sektörü harekete geçirme özelliği ile lokomotif sektör ve büyük istihdam kaynağı olması özelliği ile sünger sektör olarak adlandırılmaktadır. Sektörün hemen hemen bütün üretimi yatırım mali sayılmaktadır. Sektöre girdi sağlayan ve faaliyetlerini bu sektöre bağlı olarak devam ettiren öteki sektörlerin katkısı da dikkate alındığında inşaat sektörünün GSMH içindeki payı yaklaşık %30 seviyesine yükselmektedir (Yapı-Endüstrisi Merkezi, 2011: 31).

Türkiye’de faaliyette bulunan müteahhit sayısının yap-satçı kesim de dahil edildiğinde yaklaşık 200bin civarında olduğu tahmin edilmektedir (Güneş, 2004: 3). Sektör’ün en köklü meslek kuruluşu olan Türk Müteahhitler Birliği (TMB), 1952 yılında dernek statüsünde kurulmuş, 31 Mart 2011 tarihi itibariyle 148 firmayı temsilen 165 üyeye sahip bir örgüttür. TMB üyelerinin toplam sayı içindeki oranı binde birden düşük bir rakamdır. Buna karşılık Türkiye’deki toplam inşaat taahhüt işlerinin %70’i ve yurt dışında gerçekleştirilen işlerin %90’ı TMB üyeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Demek ki küresel rekabet sürecine dâhil olan uluslararası aktörlerin izini bu grup içinde aramak gerekmektedir. Bu grup inşaat sanayicileri olarak da isimlendirilmektedir (Eşkinat ve Tepecik, 2010: 200). Grubun ortaya çıkış sürecini Cumhuriyet tarihi boyunca beş farklı dönem içinde ele almak mümkündür.

- Hazırlık Dönemi
- Ulusal Pazarın Etkin Hale Gelmesi
- Uluslararası Pazara Açılma

- Ürün Farklılaşması ve Uzmanlaşma
- Küresel Rekabete Katılma

1923 büyük bir toplumsal dönüşümü temsil etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu sona ermiş Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devleti kurulmuştur. İnşaat sektörü ile ilgili en önemli gelişme Ankara'nın yeniden imarıdır. Bunun yanında altyapı ve sınai yatırımlar da inşaat sektörüne yönelik talebi temsil etmektedir. Dönemin en önemli eksiği nitelikli insan açığıdır. Bu eksiklik Avrupalıların yardımıyla giderilmiştir. Yabancılar kamu kuruluşlarında çalışma izni veren yasanın kabul edilmesi ile pek çok Avrupalı mimar ve mühendis, Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye'ye çalışmaya gelmişlerdir. 1925,1926 yıllarında İstanbul'da faaliyetgösteren 28 inşaat firmasının en az üçte birinin kökeni Avrupalıdır. İnşaat sektöründe doğru insanlarla çalışmanın önemi, sektörle ilgili anketlerde bu gün de vurgulanmaktadır (Eşkinat, Tepecik, 2010:177; KPMG, 2008:). En çok dile getirilen problem eğitimin kalitesinin artması gereğidir.Niteliksiz insanlar başarı şansını olumsuz yönde etkilemektedirler. Yetenekli insanlara duyulan ihtiyaç yabancı işçi ve elemanlarla çalışma eğilimini motive etmektedir. Sektörün işverenleri küresel piyasanın yol açtığı işgücü hareketliliğinden yararlanmakta, işini iyi yapanları ayırım gözetmeden seçmektedirler. Geçmişte olduğu gibi bugün de küresel işbirliklerine açık bir sektördür. 1930lu yıllarda Türk mimar ve mühendislerinin ilk jenerasyonu okullardan mezun olmaya başlamış, hem ülke içinde hem de ülke dışında başarılı projelere imza atan nitelikli insanlar yetişmeye başlamıştır.

1950'li yıllar inşaat sektörü açısından ulusal piyasanın canlanma yıllarıdır. Bu dönem demokratikleşme yönünde atılan yeni adımları temsil etmektedir. Tek parti dönemi bitmiş, çok partili seçim ekonomisine geçilmiştir. Aynı zamanda uluslararası ilişkilerde kapitalist sisteme daha fazla entegrasyonun sağlandığı yıllardır. 1952 yılında, Türkiye'nin NATO üyeliği gerçekleşmiştir. İnşaat sektörü açısından bunun anlamı, büyük altyapı yatırımlarının başlamasıdır. Ayrıca köyden kente göçlerin başladığı, kentleşmenin hız kazandığı bir dönemdir. İş fırsatları açısından çok verimli olan 1950li yıllarda yeni mezunmimar ve mühendisler kendi firmalarını kurmuşlar büyük sutaşıma projelerini gerçekleştirmişlerdir. 1960lı yıllar ise barajların, enerji üreten tesislerin tüm Anadolu'ya yayıldığı yıllardır. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak çok sayıda Türk öğrencinin teknik anlamda yetiştirilmek üzere yurt dışında eğitim almış olduklarından da söz etmek gerekir.

1970li yıllarda Türk müteahhitler yurtdışı pazarlarla ilgilenmeye başlamışlardır. 1972 yılında Türkiye'den müteahhitlik hizmeti alan ilk ülke Libya olmuştur. Yabancı pazarlarda, Avrupalı ortaklarla çalışmışlar, Avrupa teknolojisini kullanmışlar ve öğrenmişlerdir. On yıl içinde Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da Libya dışındaki ülkelere de yayılmışlardır. En büyük pay Libya'ya ait olmak üzere Suudi Arabistan, Kuveyt, Irak gibi ülkelerde faaliyet göstermeye başlamışlardır.

1980ler daha önce de sözünü ettiğimiz gibi çok farklı bir Türkiye'yi temsil etmektedir. 24 Ocak 1980 kararları ile peş peşe devreye sokulan liberasyon politikaları Türkiye'nin kapitalizme entegrasyonunu daha da hızlandırmıştır. Neo- liberal politikalarla birlikte finansal sermayenin Türkiye'ye olan ilgisi artmıştır.Kamu arazilerinin özel mülkiyete devrini kolaylaştıracak uygulamalar devreye sokulmaktadır. Arsa kullanımı konusunda merkezi otoriteden, yerel otoriteye yetki devri söz konusudur. 1984 yılında kurulan Toplu Konut Fonundan sağlanan krediler, kooperatif patlamasına yol açmış, hızlı bir apartmanlaşma süreci başlamıştır. Bu yıllar aynı zamanda Atatürk barajı, otopanların inşası, iletişim ve ulaşım şebekelerinin kurulması gibi çağı yakalamaya hizmet eden adımların atıldığı yıllardır. Yeni

yönetim teknikleri, bilgi ve teknoloji öğrenilmiş, finans kapitalle artan ilişkiler, Türk inşaat firmalarının cesur adımlar atmasına neden olmuştur. Sayıları az olmakla birlikte bir grup Türk firması küresel aktör haline gelmektedir.

1980li yılların sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ve bölgenin küresel dünya ekonomisine entegrasyon çabaları, Türk firmalarına yeni fırsatlar yaratmıştır. Türk firmalarının geçmişte kazanmış oldukları tecrübe ve bölge ülkeleri ile Türkiye arasındaki kültürel yakınlık, inşaat sektörü açısından dikkatlerin Orta Asya'ya çevrilmesi anlamına gelmektedir (Tayanç, 2011:65-70).Orta Asya'nın dış Pazar olarak önem kazanmasının ardında yatan diğer bir neden ise 1990lı yıllarda Orta Doğu'da yaşanan politik ve ekonomik istikrarsızlıklardır. Rusya Federasyonu başta olmak üzere Ukrayna, Kafkasya, Türk Cumhuriyetleri ile artan ilişkiler büyük projelerin gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Bu dönem pazarların çeşitlenmesine sahne olmuştur. Politik istikrarsızlık nedeni ile Irak pazarı kaybedilmiş, Suudi Arabistan'la ilişkiler azalmıştır. Ancak faaliyet gösterilen ülkeler listesine çok sayıda yeni ülke katılmıştır.Pakistan, Özbekistan, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Bulgaristan bunlardan sadece birkaç tanesidir.

1998 yılında başlayan Türkiye'nin Afrika kıtası ile ekonomik, politik ve kültürel ilişkileri geliştirme yaklaşımı 2005 yılının Türkiye'de Afrika yılı ilân edilmesi ile ilerleme kaydetmiştir. 2008 yılında Addis Ababa'da toplanan Afrika Birliği Zirvesinde Türkiye stratejik ortak ilan edilmiştir. 18-21 Ağustos 2008 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Afrika Türkiye İşbirliği Zirvesine çok sayıda Afrikalı lider katılmış ve gelecekteki işbirliğinin temelleri sağlamlaştırılmıştır. Afrika ile artan ilişkiler kıtanın inşaat sektörü için önemini de arttırmıştır.

2000li yıllar Türk müteahhitlerinin özellikle yurtdışında başarılı oldukları bir dönemdir. Yurtdışı faaliyetlerdeki artışın ve başarının nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- 2001 Türkiye ekonomisinin en büyük ekonomik krizlerinden birinin yaşandığı bir yıldır. Yurt içinde işler iyi gitmemektedir. Yurt dışı faaliyetler içerdeki krizin etkisini hafifletmiştir.

- 1985-2000 arası dönem yurt içinde yabancı ortaklarla birlikte büyük inşaat faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir dönemdir. Bu faaliyetler gerek yönetim becerisinin kazanılmasında, gerek yeni teknolojinin öğrenilmesinde tecrübe sağlamıştır. Ayrıca finans kapital ile işbirliği yeteneği de artmıştır.

- Petrol fiyatlarındaki artış Türkiye'ye komşu ülkelerde sermaye birikimine yol açmış ve kültürel ve tarihsel bağların da etkisi ile Türk firmalarının bu bölgede iş yapma gücü artmıştır.

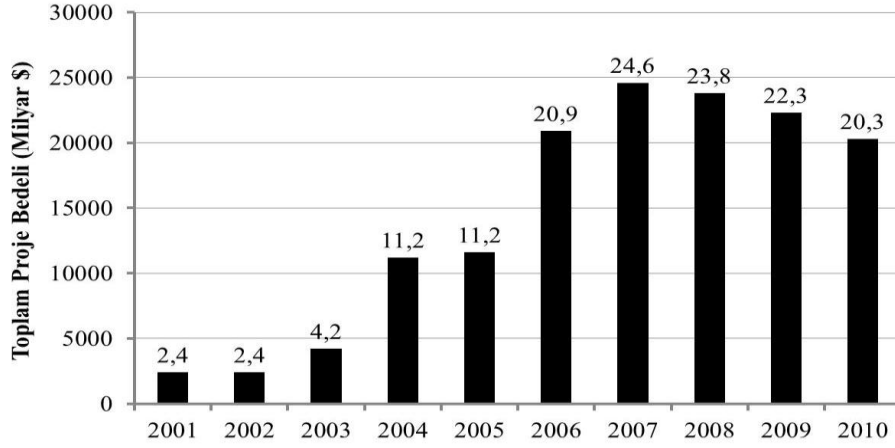
Türk müteahhitlerin ve yapı ürünlerinin uluslararası pazardaki rekabet gücünün sürekli olarak artması, sektörün ödemeler dengesine önemli katkılarda bulunmasını sağlamaktadır. 1972 ve 2010 yılları arasındaki 38 yıllık dönemde Türk müteahhitleri 89 ülkede yaklaşık 6000 proje üstlenmiş, bu projelerin toplam tutarı 188 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır (TMB, 2011:28).

Üç kıtanın merkezinde yer alan Türkiye'nin sağladığı bölgesel avantaja ek olarak müteahhitlerin aşağıda sıralanan özellikleri de küresel rekabet ortamında başarı getirmektedir:

- Uluslararası standarttaki hizmeti rakiplerden daha uygun fiyatlarla sunabilmek
- Yüksek müşteri memnuniyeti sağlamak

- Güvenilir iş ortakları olmak
- Çok çeşitli projelerde kazanılmış zengin uluslararası deneyim sahibi olmak
- Çevre ülkelerdeki iş ortamlarına aşinalık
- Nitelikli insan gücü
- Risk alma kapasitesi

2001 ve 2002'de 2,4 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşen yıllık yeni iş tutarı önemli bir artışla 2007-2008 yıllarında 24 milyar ABD Doları düzeylerine ulaşmıştır. İzleyen dönemde yaşanan ve dünya tarihindeki en büyük küresel finans krizi olarak nitelenen küresel kriz 2009 yılında Türk müteahhitlerin yurtdışındaki pazarlarını da olumsuz etkilemiş, ancak bu etki beklenenden daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Yeni üstlenilen yıllık iş hacmi rakamı, krizin etkilerinin yoğun hissedildiği 2009 yılında 22,3 milyar ABD Doları ve 2010 yılında 20,3 milyar ABD Doları seviyelerine gerilemiştir. Söz konusu gerilemeye rağmen, bu dönemde üstlenilen projeler Türk müteahhitlik firmalarının küresel krize rağmen yurtdışında son derece başarılı işler gerçekleştirdiklerini kanıtlamıştır. Şekil3, 2000li yıllar boyunca müteahhitlik hizmetlerinden elde edilen gelirdeki değişimi yansıtmaktadır.

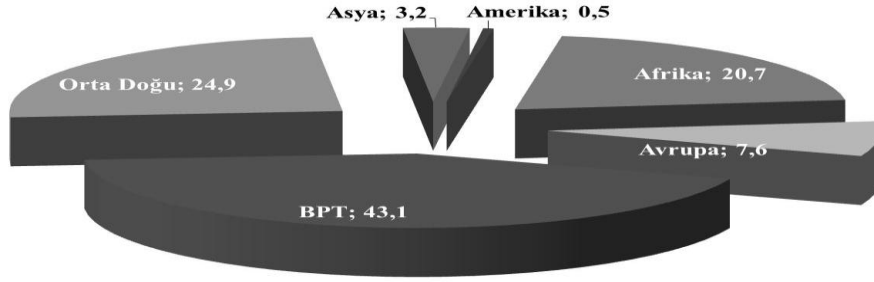

Kaynak: TMB, age, s.29

Şekil 3: Yıllara Göre Türk Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Gelirleri (2001-2010)

Daha önce bahsedildiği gibi, Türk firmalarının yurt dışı faaliyetlerinde üç bölge ön plana çıkmaktadır: BDT, Orta Doğu Ülkeleri ve Afrika ülkeleri. Şekil 4'de görülebileceği gibi, 1972-2010 arasındaki 38 yıllık dönemde Türk inşaat firmalarının yurtdışı faaliyetlerinin %43,1'i, SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ile gerçekleştirilmiştir. BDT'ni, %24,9 ile Orta Doğu ülkeleri ve %20,7 ile Afrika ülkeleri izlemektedir.

Diğer bir deyişle Türk firmalarının yurt dışı faaliyetlerinin neredeyse %90'ı bu üç bölgeye yöneliktir. Son yıllarda Türkiye'nin yurt dışı faaliyetlerinde dengenin Afrika'dan yana değişmesine rağmen, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri hala önemli bir paya sahiptir.

Kaynak: TMB, age, s.33.

Şekil 4: Üstlenilen Projelerin Bölgelere Göre Dağılımı (1972-2010)

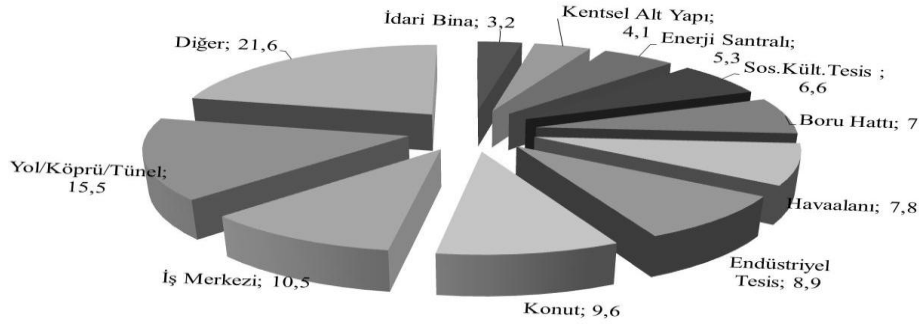
2010'da üstlenilen işlerde %39'luk bir pay ile BDT bölgesi ilk sırada yer almış, onu sırasıyla %33'lük ve %19'luk paylarla Ortadoğu ve Afrika bölgeleri izlemiştir. Afrika – Ortadoğu – BDT üçlüsünün yurtdışında üstlenilen yıllık toplam iş hacmi içerisindeki payı 2010'da %91 olarak gerçekleştirmiştir.

2010 yılında üstlenilen işlerde, yol/köprü/tünel projeleri %12,6'lık pay ile birinci sırada yer almaktadır. Konut projeleri ise %12,4'lük pay ile ikinci sırada yer almaktadır. Onları sırasıyla olimpiyat kompleksi, stadyum, kayak merkezi gibi projeleri içeren spor tesisleri (%10,8); enerji santrali, doğalgaz çevrim santrali, rüzgâr tribünü gibi projeleri içeren enerji projeleri (%7,1); otel, park gibi turistik ve rekreasyon amaçlı tesisleri kapsayan projeler (%6,4) izlemektedir.

1972-2010 arasındaki dönemde Türk müteahhitlerin yurtdışında üstlendikleri işlerin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Rusya Federasyonu'nun (%18,0) lider konumunu sürdürdüğü, Rusya Federasyonu'nu Libya (%14,1) ve Türkmenistan'ın (%11,0) izledikleri görülmektedir. Rusya Federasyonu son yıllarda yaşanan küresel finansal kriz nedeniyle toplam iş hacmindeki payı açısından azalma kaydetmiş olmasına rağmen halen Türk müteahhitlerin bir numaralı pazarı olma özelliğini korumaktadır.

Son 38 yıllık süreç içerisinde emek yoğun iş türlerinden ileri teknoloji ve uzmanlık gerektiren faaliyet alanlarına geçiş de yaşanmıştır. Üstlenilen projelerin kapsamı ve büyüklüğü açısından da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Son yıllarda pazar, ürün ve iş çeşitlenmesi hız kazanmış, bazı Türk firmaları, uluslararası havaalanı, demiryolları ve kentsel metro sistemleri gibi proje türlerinde uzmanlaşmışlardır. 1972-2010 yılları arasında konut sektöründeki faaliyetlerin toplam işler içindeki payı %15,4 olarak gerçekleşmiştir. Yol/köprü/tünel, endüstriyel tesis, petrol rafinerileri vb. projelerin payında ise önemli artışlar kaydedilmiştir. Son yıllardaki bir diğer önemli trend ise Türk müteahhitlerin yakın çevredeki ülkelerde doğrudan yatırım yapmaya ve mülk yönetimine artan bir ilgi göstermeleri olmuştur.

38 yıllık süreç içerisinde konut, bina vb. emek yoğun olan iş türlerinden daha teknolojik ve uzmanlık gerektiren faaliyet alanlarına geçiş yaşanmıştır. Üstlenilen projelerin kapsamı ve büyüklüğü açısından da önemli gelişmeler elde edilmiştir.

Kaynak: TMB, age, s.29

Şekil 5: Yurtdışında Üstlenilen İşlerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2000-2010)

Son yıllarda pazar, ürün ve iş çeşitlenmesi hız kazanmış, bazı Türk firmaları uluslararası platformda endüstriyel tesisler, havaalanları, demiryolları ve kentsel raylı sistemler gibi proje türlerinde uzmanlaşmışlardır. Aşağıdaki Şekil 5, 2000 ve 2010 yılları arasındaki dönemde yurt dışında üstlenilen faaliyetlerin dağılımını göstermektedir.

Türkiye, Engineering News Record dergisinin, her yıl yayınladığı en başarılı küresel müteahhitler sıralamasında, en çok firma ile yer alan ilk üç ülke arasında yer almaktadır. 2007 yılında en başarılı firmaların %10'u Türk firmalarından oluşmaktadır. Türkiye listeye giren 22 firmasıyla Amerika'nın ardından üçüncü ülke durumundadır. 2009 yılında ise 31 firma ile Çin'in ardından ikinci ülke durumuna yükselmiştir.

Tablo2: Küresel İnşaat Firmalarının Ünelere göre Dağılımı

İnşaat Firmasının Menşei	İlk 225 İçindeki Firma Sayısı	Toplam Gelir (2010 İçin)	İlk 225 İçindeki Gelir Payı
Çin	50	56608,8	14,78
Türkiye	31	14583,3	3,81
İtalya	23	32505,3	8,48
ABD	22	44912,9	11,72
İspanya	13	35652,0	9,31
Japonya	13	15568,9	4,06
Güney Kore	11	18313,3	4,78
Fransa	5	40020,8	10,45
Hindistan	5	2953,8	0,77
Almanya	4	35455,7	9,25
Avusturalya	4	10431,5	2,72
İngiltere	4	11563,5	3,02
Hollanda	3	7954,6	2,08
Yunanistan	3	6193,8	1,62
Kanada	3	3191,7	0,83

Mısır	3	1941,0	0,51
Avusturya	2	12267,7	3,2
İsveç	1	11632,0	3,04

Kaynak: Engineering News-Record, *the Top 225 International Contractors*,
<http://enr.construction.com/toplists/InternationalContractors>, Erişim tarihi: 29 Şubat 2012)

Yukarıda, Tablo2’de derginin listesine girme başarısı gösteren küresel rekabet gücüne sahip Türk firmalarının 225 firma içindeki sayısal dağılımı ve tüm firmalar tarafından yaratılan toplam gelir içindeki payları gösterilmektedir.

Tablo 3 ise dünyanın ilk 225 inşaat firması arasına girme başarısı gösteren Türk firmalarını kendi içlerinde 2010 yılı toplam gelir paylarına göre sıralamaktadır. Ayrıca bu tablo yardımı ile ilk 225 firma içinde yer alan Türk firmalarının 2009, 2010 ve 2011 olmak üzere üç yıllık performansını takip etmek de mümkündür

Tablo 3: 225 Küresel Firma Arasında Yer Alan Türk Firmaları (2009, 2010, 2011)

İlk 225 İçindeki Türk Firmaları (2011 yılı için)	2010 Yılı Gelirleri	%	2009 sıra	2010 sıra	2011 sıra
Polimeks İnşaat Taahhüt ve San Tic. AS İstanbul	1540	10,6	159	102	59
Renaissance Const. Ankara	1317	9,0	***	75	69
GAMA Ankara	1205	8,3	***	68	75
Enka Const & Industry Co. Inc. İstanbul	998	6,8	37	50	88
Tekfen Constand Installation Co. Inc. İstanbul	660	4,5	82	97	110
TAV ConstİstanbulTurkey	633	4,3	102	100	114
STFA ConstGroupİstanbul	604	4,1	114	96	117
Nurol Construction andTradingCo. Ankara	589	4,0	106	111	120
Yukse İnşaatCo. Inc. Ankara	576	4,0	110	107	122
MAPA İnşaat ve Ticaret A.S. Ankara	519	3,6	***	***	130
Ant YapıConstIndustry&TradeCo. İstanbul	503	3,4	70	93	131
NataConstTourismTrade&Indus. Co. Ankara	446	3,1	***	***	139
Yapı Merkezi İnşaat ve Sanayi AS İstanbul	443	3,0	***	155	140
Sembol Constİstanbul	430	3,0	***	***	142
Cengiz ConstIndustry&TradeCo. Inc. İstanbul	409	2,8	181	152	146
Baytur Const&ContractingCo. İstanbul	382	2,6	125	158	150
Atlas Group Ankara	325	2,2	207	202	157
Kayı İnşaat Sanayi ve Tic. AS İstanbul	316	2,2	126	131	161
Tepe İnşaat Sanayi AS Ankara	295	2,0	***	***	161

Onur Taahhut Ticaret Ltd. Stl. Ankara	279	1,9	162	150	169
Alarko ContractingGroup Gebze/Kocaeli	240	1,6	200	209	189
Doğuş İnşaat ve Ticaret AS Kavacık-İstanbul	233	1,6	184	170	192
Metag İnşaat Ticaret AS Ankara	222	1,5	***	210	194
Rasen İnşaat ve Yatırım Ticaret AS İstanbul	197	1,4	180	189	199
Guris İnşaat ve Mühendislik AS Ankara	184	1,3	151	167	207
IC İctas İnşaat Sanayi ve Ticaret AS Ankara	182	1,3	***	213	209
Summa Turizm Yatırımcılığı AS Ankara	182	1,2	171	194	210
GAP İnşaat Yatırım ve Dış Ticaret AS İstanbul	181	1,2	163	176	211
Limak İnşaat Sanayi ve Ticaret AS Ankara	172	1,2	***	218	217
Beta Tek İnşaat İstanbul Türkiye	157	1,1	179	180	223
Mak-Yol Constr. Indus. Trs.&Trd.Inc. Istanbul	156	1,1	173	204	224
Türk Firmalarının Elde Ettiği Toplam Gelir	14583	100,0			

Kaynak: Engineering News-Record, *the Top 225 International Contractors*,
<http://enr.construction.com/toplists/InternationalContractors>, (Erişim tarihi: 29 Şubat 2012)

V. SONUÇ

Teknolojik gelişmelerin sonucu küreselleşme kavramı ile açıklanmaktadır. Zaman ve mekân farkı gerekli teknolojiye sahip olanlar için ortadan kalmaktadır. Küresel köy ortamında ülkeler birbirinden haberdar ve birbirine bağımlı yaşar hale gelmektedir. Bir yandan dünya yeniden inşa edilirken bir yandan sayısı giderek artmakta olan insanların yoğun üretme ve tüketme faaliyetlerinin dünyanın sonunu getireceğinden korkulmaktadır. Algılanan risk karşısında bir kez daha aynı geminin yolcusu olduğu hatırlanmakta küresel anlamda işbirliği çağrıları yapılmaktadır.

Hızlanan küresel akımlar yeni yaşam tarzlarını oturma odalarına kadar taşımakta tüm dünyada benzer koşulların yaratılması için inşaatçılar kolları sıvamaktadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de inşaat işleri küresel bir faaliyet alanıdır. İşbirliklerine açıktır. İşini iyi yapan dünya çapında inşaat faaliyetlerine katılmaktadır. Türkiye’de de teknolojinin sunduğu olanakları doğru okuyan bir grup küresel aktör bulunmaktadır. Yaptıkları işi iyi yaparak küresel sisteme dâhil olmakta ve sistemden pay almaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Aydınlı, Halil İbrahim, *Sosyo- Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler*, Nobel Basımevi, Ankara, 2004.
- Beck, Ulrich, *Risk Society*, Sage, London, 1992.
- Engineering News-Record, *The Top 225 International Contractors*, <http://enr.construction.com/toplists/internationalcontractors>, (Erişim: 29 Şubat 2012)
- Eşkinat, Rana, *Küreselleşme ve Türkiye Ekonomisine Etkisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2001.
- Eşkinat, Rana ve Tepecik, Filiz, *2008 Dünya Ekonomik Krizinin İnşaat Sektörüne Etkisi (Eskişehir'de Faaliyet Gösteren Firmalara Yönelik Araştırma)*, 1001E16 No'lu Anadolu Üniversitesi BAP Projesi, Eskişehir, 2010.
- Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, (Erişim: 1 Mart 2012)
- Giddens, Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2010.
- Güneş, Hurşit, Aslanoğlu, Erhan ve Çelik, Sadullah, *İnşaat Sektörü Stratejik Planı*, TMB Yayın No: 12, Ankara, 2004.
- Harvey, David, *Postmodernliğin Durumu*, Metis, İstanbul, 2003.
- Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, Melih, *Nöbetleşe Yoksulluk (Sultanbeyli Örneği)*, İletişim, İstanbul, 2005.
- Keyder, Çaylar, *Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına, İstanbul Küresel İle Yerel Arasında*, Metis, İstanbul, 2006.
- KPMG, *Embracing Change?-Global Construction Survey 2008*, Kpmg, United Kingdom, 2008.
- McLuhan, Marshall, *Understanding Media*, Routledge, London, 1964.
- Rodrik, Dani, "Understanding Economic Policy Reform", *Journal Of Economic Literature*, Vol. Xxxiv (March 1996).
- Tayanç, Tunç, *İnşaatçıların Coğrafyası-Türk İnşaat Sektörünün Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Serüveni*, Türk Müteahhitler Birliği, Ankara, 2011.
- TMB, *30. Olağan Genel Kurulu Dönem Raporu (Nisan 2008-Nisan 2011)*, Türk Müteahhitler Birliği, Ankara, 2011.
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, *Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Firmalar Listesi (31.12.2011 Tarihi İtibarıyla)* <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=f91901dd-d8d3-8566-4520d35c6c07575f> (Erişim: 1 Mart 2012).
- UN, *Charting the Progress of Populations*, Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, New York, 2000.
- YEM, <http://yapiveri.com/bilgiarsivi/ozel-sektor-ve-kamu-sektoru-insaat-yatirimlari-donemlik-1210.html>, (Erişim: 3 Mart 2012)
- YEM, *Türk Yapı Sektörü Raporu 2010 (Özet Rapor)*, Yapı-Endüstrisi Merkezi, 2011.
- TOKİ; www.toki.gov.tr, (Erişim: 1 Mart 2012).